

ként azt a vitaindító kiindulópontjával szolgáló könyv egy más, szűk értelemben felfo-

⁸ A *tudományos filozófia tágabb értelmezése felé* – ezt a címet viseli Nyíri Kristóf jelen kézirat lezártakor megjelent vitacikke (Nyíri, 2012), s e megfogalmazással nem

gott filozófiával kapcsolatban teszi – talán mégiscsak elszórt dolog volna.⁸

csupán teljes mértékben egyetértek, de amire fentebb kísérletet tettem, az bizonyos értelemben épp e „tágabb” felfogásnak a magam módján való kifejtése-értelmezése.

Kulcsszavak: *filozófia, tudomány, tudományos filozófia*

IRODALOM

Adorno, T. W. (1976): Bevezetés. In: Adorno, Theodor W.: *Tény, érték, ideológia. A pozitívizmus-vita a nyugatnémet szociológiában*. (Szerk. Papp Zsolt) Gondolat, Budapest, 164–253.

Bloom, Allan (1988): *The Closing of the American Mind*. Touchstone Edition. Simon & Schuster, London–NY • <http://books.google.hu/books?id=cfzrePZfFC4C&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>

Fehér M. István (1992): Nemzet, filozófia, tudomány. A hazai filozófiai munkálkodás ágai és jelentősége. *Existencia*. II, 1–4, 495–540. • <http://www.existencia.hu/hu/assets/VOLII/nemzetfilozofiatudomany.pdf>

Fehér M. István – Olay Csaba (2012): A másik igazsága. Fehér M. István válaszol Olay Csaba kérdéseire. In: Lengyel Zsuzsanna Mariann – Jani Anna (szerk.): *A másik igazsága. Ünnepi kötet Fehér M. István tiszteletére*. L'Harmattan, Budapest, 265–332.

Gadamer, Hans-Georg (1984): *Igazság és módszer*. (Ford. Bonyhai Gábor) Kossuth, Budapest

Gadamer, Hans-Georg (1987): *Gesammelte Werke*. Bd. 4, Mohr, Tübingen

Hegel, G. W. F. (1973): *A szellem fenomenológiája*. (Ford. Szemere Samu) Akadémiai, Budapest

Heidegger, M. (1961): *Nietzsche*. Neske, Pfullingen

Heidegger, M. (1975): *Gesamtausgabe* [= GA], Bd. 24: *Die Grundprobleme der Phänomenologie (Sommersemester 1927)*. (Hrsg. von Herrmann, Friedrich-Wilhelm) Klostermann, Frankfurt/Main

Heidegger, M. (1976a): *Zur Sache des Denkens*. Niemeyer, Tübingen. • <http://www.scribd.com/doc/83870522/Heidegger-Martin-Zur-Sache-Des-Denkens>

Heidegger, M. (1976b): *Gesamtausgabe*, Bd. 9: *Wegmarken* (1919–1961). (Hrsg. von Herrmann, Friedrich-Wilhelm) Klostermann, Frankfurt/Main

Heidegger, M. (1983): *Gesamtausgabe*, Bd. 29/30: *Die Grundbegriffe der Metaphysik. Welt – Endlichkeit – Einsamkeit (Wintersemester 1929/30)*. (Hrsg. von Herrmann, F.-W.) Klostermann, Frankfurt/Main

Heidegger, M. (1985): *Gesamtausgabe*, Bd. 61: *Phänomenologische Interpretationen zu Aristoteles. Einführung in die phänomenologische Forschung (Wintersemester*

1921/22). (Hrsg. Bröcker, Walter – Bröcker-Oltmanns, Käte) Klostermann, Frankfurt/Main

Heidegger, M. (1992b): *Gesamtausgabe*, Bd. 58: *Grundprobleme der Phänomenologie Wintersemester 1919/20)*. (Hrsg. Gander, Hans-Helmuth) Klostermann, Frankfurt/Main

Heidegger, M. (1996): *Gesamtausgabe*, Bd. 27: *Einleitung in die Philosophie Wintersemester 1928/29)*. (Hrsg. Saame, Otto – Saame-Speidel, Ina) Klostermann, Frankfurt/Main

Horkheimer, Max (1976): Hagymányos és kritikai elmélet. In: Horkheimer, Max: *Tény, érték, ideológia. A pozitívizmus-vita a nyugatnémet szociológiában*. (Szerk. Papp Zsolt) Gondolat, Budapest, 117–143.

Husserl, Edmund (1993): *A filozófia mint szigorú tudomány*. Kossuth, Budapest

Jaspers, Karl (1975): *Bevezetés a filozófiába*. (Ford. Szathmáry Lajos) Európa, Budapest

Kant, I. (1974): *A vallás a pusztá ész határain belül és más írások*. (ford. Vidrány Katalin) Gondolat, Bp.

Kant, I. (2004): *A tiszta ész kritikája*. (Ford. Kis János) Atlantisz, Budapest

Macann, Christopher (1992): Introduction. In: Macann, C. (ed.): *Martin Heidegger. Critical Assessments*. VI. 4. Routledge & Kegan Paul, London • <http://www.scribd.com/doc/3565254/Martin-Heidegger-Critical-Assessments-Vol-4>

Nánay Bence (2011): Filozófia és tudományok: Vitaindító. *Magyar Tudomány*. 12. 1493–1498. <http://www.matud.iif.hu/2011/12/09.htm>

Nyíri Kristóf (2012): A tudományos filozófia tágabb értelmezése felé. *Magyar Tudomány*. 6. 745–746. • <http://www.matud.iif.hu/2012/06/12.htm>

Platón (1984): *Phaidrosz*. (Ford. Kövendi Dénes) In: *Platón összes művei. Bibliotheca Classica* Európa, Budapest, II. 711–807.

Popper, Karl (1952): *The Open Society and Its Enemies*. Vol. 2. Routledge & Kegan Paul, London • <http://www.inf.fu-berlin.de/lehre/WS06/pmo/eng/Popper-OpenSociety.pdf>

Rorty, Richard (1991): *Philosophical Papers*. Vol. 1. Cambridge University Press, Cambridge

FILOZÓFIA A TUDOMÁNYOK ELŐTT, MELLETT, UTÁN – VITAZÁRÓ

Nánay Bence

PhD, University of Antwerp, Cambridge University
bn206@cam.ac.uk

A filozófia és a tudományok című, 2011-es írástomat vitaindítónak szántam és éppen ezért mondandómat a lehető legprovokatívabban igyekeztem megfogalmazni. Nos, a provokáció sikeres volt, kilenc filozófus válaszolt írással, a kortárs filozófiai paletta és a hazai filozófiai hierarchia szinte minden pontjáról. A megjelenés sorrendjében: Vajda Mihály, Boros János, Nemes László, Tözsér János, Demeter Tamás, Nyíri Kristóf, Schwendtner Tibor, Molnár Gábor, Fehér M. István.

Mindenekelőtt szeretném köszönetemet kifejezni ezekért a hozzászólásokért: sokat tanultam belőlük, és külön örömmel töltött el, hogy filozófiai denominációtól (kontinentális *versus* analitikus) függetlenül lehetséges még igazi tartalmi vitát folytatni a filozófia és a tudományok viszonyáról. Jelen írás célja, hogy ezekre az írásokra valamiféle, szükségképpen hiányos és teljességre igényt nem tartó választ adjon.

A probléma

Eredeti cikkem fő mondandója az volt, hogy a filozófia veszélyben van: könnyű, nagyon könnyű szakmánkat mint avított és értelmetlen anakronizmust beállítani, különösen ha a természettudományokkal hasonlítjuk össze. Példaként Stephen Hawking új könyvét hoztam fel, amelyben a szerzők a filozófia

haláláról beszélnek. Ezt a víziót persze el lehetne hessegetni mint néhány filozófiellenes tudós hóbörgését, de a probléma messze túlmutat a Hawking-idézetemre, és nagyon is égető, praktikus vonatkozása is van.

Ma egyetemi kutatást nagyon nehéz pályázati pénzek nélkül végezni. Nemcsak a természettudományok, de a filozófia terén is. És ezeket a pályázati pénzeket a legkritikább esetben filozófusok adják filozófusoknak. A nagyobb európai pályázatok esetében a filozófusok ugyanahhoz a kuratóriumhoz pályáznak, mint a nyelvészek vagy a pszichológusok. Tehát a pályázati pénzekért a filozófusoknak közvetlenül a természettudósokkal kell versenyezniük. És az ilyen versenyhelyzetben a természettudósok bolondok lennének nem lejártni a filozófiát mint irreleváns és emiatt támogatásra nem méltó öskövületet. Egy ilyen helyzetben elkerülhetetlen a filozófia önigazolásának problémája.

A cikkemmel tehát mindenekelőtt figyelmeztetni akartam: a filozófia veszélyben van. Cikkem második (és provokatívabb) felében pedig arra tettem javaslatot, miként lehetne ezt a veszélyt elkerülni: úgy, hogy a filozófia komolyabban veszi a tudományokat.

Valamelyest meglepett, hogy a kilenc hozzászóló közül többen koncentráltak a cikkemben javasolt megoldásra, mint a problémára

magára. Kicsit aggódom is, hogy nem mindenki veszi talán eléggé komolyan ezt a problémát – a filozófia öngazolásának problémáját. Nyíri Kristóf célja például a javaslatom „filozófiatörténeti távlatokba helyezése” (Nyíri, 2012, 745.). Ha jól értem, Nyíri általános elgondolása az, hogy a filozófia eleve igencsak komolyan veszi a tudományokat, sőt, talán mindig is ezt tette. Tehát egyetért a cikk pozitív javaslatával a filozófia és a tudományok viszonyáról, de talán redundánsnak, mert már eleve megvalósítottnak tartja azt. Ezt az állítását Nyíri azzal támasztja alá, hogy hangsúlyozza az általam javasolt megoldás és Wilfrid Sellars, illetve Charlie Dunbar Broad korábbi nézetei közötti hasonlóságot. Lehetne vitatni mind a Sellars és Broad nézetei közötti hasonlóságot, mind azt, hogy az én javaslatom mennyire hasonlít ezekre, de a lényeg nem is ez, hanem hogy nem vagyok benne biztos, hogy Nyíri kellőképpen átérzi a filozófia veszélyeztetettségét. Az, hogy a filozófia két és fél évezredes történetéből kiragadunk két nevet, akik komolyan vették a tudományokat, nagyon keveseket fog meghatni a filozófia iránt szkeptikus tudósok közül. És ez a két példa azt semmiképpen nem bizonyítja, hogy a filozófia mindig is komolyan vette volna a tudományokat.

Úgy tűnik, Boros János még kevésbé veszi komolyan a filozófia öngazolásának problémáját. Cikke utolsó mondata a következő: „A modern demokrácia nem gondolható el és nem lenne életképes [...] a filozófia nélkül” (Boros, 2012, 361.). Miért ne lenne elgondolható a modern demokrácia a filozófia nélkül? És miért ne lenne életképes a modern demokrácia a filozófia nélkül? Szinte biztosra veszem, hogy a *Magyar Tudomány* olvasóinak nagy része nagyon is el tudja képzelni a modern demokráciát filozófia nélkül. De a

cikkemben felvetett fő probléma éppen ez: egyre többen gondolják azt, hogy a modern demokrácia nagyon is jól megtenne filozófia nélkül. Filozófiánál sokkal fontosabb és relevánsabb dolgokra is lehetne adni a közpénzeket. A kihívás éppen az, hogy a filozófiát olyan módon fogjuk fel, hogy az ne tűnjék pénzkidobásnak. Ez nem csak és nem elsősorban *piár* munkát jelent – hanem a filozófia önmeghatározásának igazi filozófiai feladatát. Ezt a problémát Boros teljes mértékben figyelmen kívül hagyja – ami különösen meglepő annak fényében, hogy ő (ha jól tudom) a Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai Kutatóintézetének igazgatója, tehát az összes a vitához hozzászóló filozófus közül éppen neki kellene a filozófia társadalmi megítélését a legkomolyabban vennie – ahelyett, hogy *ex katedra* kijelentene, a modern demokrácia nem képzelhető el a filozófia nélkül.

Ismerd meg önmagadat – ismerd meg a világot

Adott tehát egy probléma, amelyet minden filozófiával hivatalosan foglalkozó szakembernek muszáj lenne komolyan vennie. Kérdés, hogy miként lehet ezt a problémát kezelni. Az én (provokatív) javaslatom az volt, hogy a filozófiának komolyan kell vennie a tudományokat, sőt, bizonyos értelemben elméleti tudománnyá kell válnia. Nyitva hagytam azonban azt a kérdést, hogy milyen elméleti tudományról van is itt szó. E tekintetben nagyon hasznosnak tartom a három kontinentális filozófus (Vajda Mihály, Schwendtner Tibor, Fehér M. István) hozzászólását, mert ők – paradox módon – sokkal komolyabban és elmélyültebben elemezték a filozófia és a tudományok viszonyát, mint az elvileg tudományközelibb analitikus filozófiai hozzá-

Vajda Mihály írása különösen a szívemből szólt – noha egészen más filozófiai tradíciókhoz kötődünk. Vajda amellet érvel, hogy a filozófia nem a világ megismerését tűzi ki céljául, hanem saját magunk megismerését. Ha a világot akarná megismerni, akkor – Vajda itt, úgy tűnik, teljes egészében átérzi a cikkem által felvetett probléma súlyosságát – eleve vesztesre állna a tudományokkal szemben. De – érvel Vajda – a filozófiának nem ez a célja, hanem saját magunk megértése.

Bár Vajda nem biztos benne, hogy van-e kettőnk nézete között bármilyen közös alap, amely lehetővé tenné a vitát, én meglepően sok strukturális hasonlóságot látok kettőnk filozófiafelfogása között. A filozófia – legalábbis a filozófia bizonyos területei, mint például az általam leginkább művelt elmefilozófia – nagyon is saját magunkról szól. Ez nincs elmentében a tudományok komolyan vételével, de még az 'elméleti tudomány' szlogenjével sem. Egyik fő állításom, melyet Hawking lesújtó véleményével szegeztem szembe, a következő volt: „A tudomány által a világról és önmagunkról alkotott kép, valamint a naiv, az utca embere által a világról és önmagunkról alkotott kép nagyon különböző. [...] Az utca embere azt gondolja, hogy a szomszédja fejében gondolatok és vágyak vannak. A tudomány azt állítja, hogy sok-sok idegsejt bonyolult hálózata. Ez a kétféle kép nem kompatibilis, és a filozófia feladata az, hogy a kettő közötti kapcsolatról beszéljen: arról, hogy hogyan lehet ezt az ellentmondást feloldani, de legalábbis együtt élni vele. [...] a tudomány és a mindennapi elképzeléseink összevetése a filozófia, és nem a tudomány feladata, hiszen ezen összevetés során a tudományt kívülről kell szemlélni és összehasonlítani a mindennapi, naiv elképzelésünkkel.” (Nánay, 2012, 1495.)

Ám ha ez igaz, akkor a filozófia nagyon is saját magunkról szól: arról, hogy a saját magunkról alkotott naiv elképzelések és a tudomány által sugallt kép miként egyeztethető össze. Talán félrevezető volt az 'elméleti tudomány' szlogen használata. De elméleti tudomány sokféle van – a tudományt több okból lehet komolyan venni. Lehet ezt öncélúan tenni, vagy azért, hogy „a természettudósok beszélgetőpartnerei” (Demeter, 2012, 488.) lehessünk, de lehet azzal a céllal is, hogy ezáltal megtudhassunk valami fontosat önmagunkról. És én éppen ezt értettem a filozófia mint elméleti tudomány javaslatán – talán még Vajda számára is elfogadhatóan. Önmagunk megismerése nagyon fontos – érdemes tehát a rendelkezésünkre álló legmegbízhatóbb információt figyelembe venni, amikor erről gondolkodunk. De ezt a legmegbízhatóbb információt a tudományok szolgáltatják.

Sok tekintetben Vajdához hasonló Nemes László konklúziója is, aki a filozófia gyakorlati oldalát – a filozófiai praxist, illetve az 'öngondozást' – kéri számon érvelésesen. Ha jól értem Boros János írásának első felében a pragmatizmusra tett utalásait, talán ő is ehhez hasonló ellenvetést próbál megfogalmazni. Válaszom itt ugyanaz: a tudományokat lehet öncélúan beépíteni a filozófiába, de lehet ezt úgy is tenni, hogy ez gyakorlati alkalmazási lehetőségekre nyisson utat. Sőt, ha a filozófiát tágabb értelemben vett pragmatizmus értelmében fogjuk fel, akkor érdemes szilárd alapokra fektetni, és a tudományok adhatják ezeket a szilárd alapokat.

A pragmatizmus és a filozófia mint elméleti tudomány víziója nem új gondolat: Philip Kitcher például explicit módon a tudományon alapuló és abból kiinduló, ugyanakkor a dewey-i és jamesi pragmatizmust közvetle-

nül folytató megközelítést sürget, amelyet pragmatikus naturalizmusnak hív (Kitcher, 2012) – igen meglepő, hogy Boros János még csak nem is említi az általa példaként emlegetett Rortyénál lényegesen naturalistább (és a pragmatizmus értékeit is közvetlenebbül folytató) kitcheri pragmatikus naturalizmust.

Kitcherhez hasonlóan én is szeretnék pluralista maradni a filozófia művelését tekintve – eredeti cikkem e tekintetben talán félrevezető volt. Kitcher szerint teljes mértékben összeegyeztethető a naturalizmus (a tudományokat komolyan vevő filozófia) és például az a módszer, hogy nagy irodalmi vagy éppen zenei művekből nyerünk filozófiai konklúziókat. Kitcher következőként megjelenő könyve Thomas Mann *Halál Velencében-jének* filozófiáját fejt fel (Kitcher, 2013). Én magam Robert Musil filozófiájáról állítok össze egy különszámot a *The Monist* című, amúgy a szigorú analitikus filozófia egyik élharcosának számító filozófiai folyóiratban (Nánay, 2014). Musil egyébként különösen releváns e kontextusban, hiszen az ő legfontosabb vezérelve az élet és önmagunk lehető legbensőségesebb vizsgálata a lehető legtudományosabb precizitással. Ha jól olvasom Fehér M. István hozzászólását, ez számára is elfogadható 'tudományos filozófia' lenne. És a Schwendtnert Tibor által elemzett példa a Martin Heidegger és Werner Heisenberg közötti tudományos kapcsolatról szintén beleférne ebbe a filozófiafölfogásba.

Intuíciók

Cikkem legöbбек által vitatott része, furcsa módon éppen az, amit eredetileg (a közelmúlt filozófiai diskurzusának fényében, lásd például: Cappelen, 2012, Kornblith, 1998, DePaul – Ramsey, 1998) a legkevésbé tartottam provokatívnak: az intuíció-alapú filozo-

fálás tarthatatlanságát. Molnár Gábor remekül összefoglalja érveimet: „Nánay legalább háromféle érvet hoz fel intuíciókkal szemben: (1) különböző személyek ugyanarra a kérdésre vonatkozó intuíciói gyakran eltérnek egymástól; (2) az intuíciók empirikusan tévesnek bizonyulhatnak – még akkor is, ha az emberek „elsöprő többsége” egyetért bennük; (3) egyes intuíciók kísérletileg kimutathatóan olyan külsődleges, esetleges körülményekkel korrelálnak, mint a kísérleti szoba tisztasága, vagy hogy mosott-e kezét a kísérleti alany.” (Molnár, 2012, ???)

Molnár azt is helyesen figyeli meg, hogy Demeter Tamás és Tözsér János e három érv közül csak a másodikat tárgyalja és támadja. Gondolatmenetük meglepően hasonló: bár empirikus intuícióink talán valóban megbízhatatlanok, ebből nem következik, hogy filozófiai (Tözsér), illetve fogalmi (Demeter) intuícióink szintén megbízhatatlanok lennének. A felvetés tehát az, hogy ha az intuíció filozófiai/fogalmi, akkor valamiként mentesül az intuíciók amúgy általánosságban jól dokumentált megbízhatatlanságától. Mi biztosítja Demeter és Tözsér szerint a filozófiai/fogalmi intuíciók immunitását?

Tözsér János szerint a filozófiai intuíciók annyira mélyen vannak belénk plántálva („Isten vagy az evolúció” [Tözsér, 2012, 486.] által – ezt kissé meglepve olvastam a *Magyar Tudomány* hasábjain), hogy meg sem tudjuk őket kérdőjelezni. Ahogy a szerző írja: „Együnkünk sem tud egykönnyen megválni tőlük, és holnaptól más, ezekkel ellentétes intuíciók alapján gondolkodni” (Tözsér, 2012, 486.).

Talán nem kell hangsúlyozni, hogy az inkorrigibilitásból nem következik a reliabilitás. Lehet valakinek olyan, alapjaiban téves intuíciója, amelytől nem tud egykönnyen megválni, és ezzel ellentétes intuíciók alapján

gondolkodni. A XVII–XVIII. század fordulóján nyilván sok tudós nem tudott volna egykönnyen megválni a flogisztonról szóló intuíciótól, de ettől még nem kell azt gondolnunk, hogy ezek az intuíciók megbízhatóak voltak. Tözsér talán azt válaszolná erre, hogy a flogiszton megint csak empirikus és nem filozófiai példa, és a kifejezetten filozófiai intuíciók azok, amelyek Tözsér szerint varázslatos módon mentesülnek az intuíciók megbízhatatlanságától.

De az elmúlt tíz évben futószalagon keletkeznek olyan kutatások, amelyek a kifejezetten filozófiai intuícióink variabilitását igazolják: a Gettier-intuíció (arról, hogy a tudás igazolt igaz hiedelem-e), a Kripke-intuíció (arról, hogy a tulajdonnevek referenciáját mi határozza meg), az esszencialista intuíció (arról, hogy némely entitás némely tulajdonsága szükségképpen övé-e), és még sok-sok intuíció függ attól, hogy a válaszadó férfi-e vagy nő, és attól is, hogy az illető milyen országban nőtt fel (lásd például: Machery et al., 2008; Weinberg et al., 2001). Kinek a Gettier-intuícióját kell tehát elfogadnunk: a nőkét vagy a férfiakét? Az amerikaiakét vagy a japánokét? Ha az egyik csoport intuíciója megbízható, a másik nyilván megbízhatatlan, de akkor honnan tudjuk, vajon a szerencsések közé tartozunk-e? És ha ennyire fragmentálttá vált az intuíció fogalma, érdemes-e bármiféle hangsúlyt fektetni (és közpénzeket költeni) egy szűk csoport intuícióinak vizsgálatára (vagy esetleg e csoport különböző intuíciói közötti feszültség vizsgálatára), mint Tözsér javasolja?

Ha jól értem Demeter hozzászólását, az ő szemlélete talán nem is áll olyan távol az enyémtől – elképzelhető, hogy csak az értékítéleteink különböznek. Szerinte a 'népi pszichológia' – az az általunk sokat gyakorolt képesség, hogy gondolatokat és vágyakat tu-

lajdonítsunk másoknak – fikciókkal dolgozik: a másik ember fejében nem vágyak és gondolatok vannak, hanem neuronok. A filozófiai intuíciók viszont éppen ennek a népi pszichológiának a megértésére alkalmasak. A neuronok felderítése az idegtudomány feladata. Ha valóban ezzel a képpel dolgozik Demeter, akkor már eleve az általam elméleti természettudománynak tekintett filozófia paradigmáján belül van, hiszen a 'mentális fikcionalizmus' álláspontja éppen a tudomány által sugallt kép (neuronok) és a hétköznapi kép (gondolatok és vágyak) közötti kapcsolatról szól – bár ennek a kapcsolatnak egy szélsőséges formája mellett foglal állást. Én persze hozzátenném, hogy ha a népi pszichológia tényleg csak fikció, és a fejünkben valójában csak neurális kapcsolatok vannak, akkor a népi pszichológia nemcsak tudományosan, de filozófiailag is érdektelenné válik. Ezt Demeter nyilván másként gondolja, de ez a nézeteltérés már magáról a filozófia és a tudományok (illetve a manifeszt kép és a tudományos kép) viszonyáról szól.

Molnár Gábor érveimet (és a többi hozzászóló érveit) igen részletesen elemző, nagyon alapos munkájában hosszan és meggyőzően bírálja Tözsér és Demeter intuíciófogalmát, de ő maga is azzal az ellenvetéssel áll elő, hogy a filozófiai intuíciót túl gyorsan elvetem. Szerinte a filozófiai intuíciók *a priori* intuíciók. Ezzel valóban el lehetne különíteni a filozófiai és a 'csak' empirikus intuíciókat. Molnár azonban azt is észreveszi, hogy intuícióink, beleértve a filozófiai intuíciókat is, szocializációnk eredményei. Ezt nehéz volna tagadni, különösen a két bekezdéssel előbb említett kutatások fényében. Persze valami nem lehet mind *a priori*, mind a korábbi szocializációnk során felszedett tapasztalatainkon alapuló – az *a priori* definíciója éppen

a tapasztalatoktól való függetlenség. Éppen az intuíciók Molnár által is felismert szocializációfüggősége miatt omlik össze Molnár pozitív javaslata a filozófiai és a nem filozófiai intuíciók elkülönítéséről.

Molnár azonban helyesen azonosította a ma egyre népszerűbb, a 'filozófia filozófiája'ként ismert diszciplína egyik központi kérdését: azt, hogy mi az intuíció, mennyiben lehet azt *a priori*-nak tekinteni, és szolgálhat-e evidenciaként (lásd például Herman Cappelen [2012] alapos áttekintését). Bár az első és a második kérdésben nincs konszenzus, egyre kevesebben tartják úgy, hogy az intuíciókat evidenciának tekinthetjük (Earlenbaugh – Molyneux, 2009).

Demeter Tamás helyesen jegyzi meg, hogy az intuíció-alapú filozófia számára a filozófiai intuíciók csak az első lépést jelentik: az intuíciókra épülnek a filozófiai érvek. Mivel az intuíciók nem különösebben érdekes és egyáltalán nem megbízható alapot jelentenek a filozófiai érvek számára, én mellett érveltem, hogy az intuíciókat a tudományból vett adatokkal helyettesítsük. A filozófia fő feladata továbbra is a filozófiai érvelés lenne, de ezek az érvek nem a törekeny és félrevezető intuíciókra, hanem a tudományból vett adatokra támaszkodnának. Nem a filozófia feladását és a természettudományokba olvasztását javaslom tehát, hanem a filozófia tudományos megalapozását.

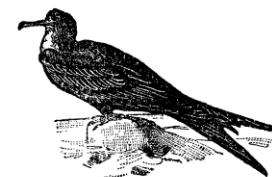
Kulcsszavak: *filozófia, tudomány, empirikus alap, intuíció, kísérleti filozófia*

IRODALOM

- Boros János (2012): A tudomány és a filozófia esete a természettel, a történelemmel és a demokráciával. *Magyar Tudomány*. 173, 3, 354–361. • <http://www.matud.iif.hu/2012/03/13.htm>
- Cappelen, Herman (2012): *Philosophy without Intuitions*. Oxford University Press, Oxford
- Demeter Tamás (2012): A fogalmi intuíció védelmében. *Magyar Tudomány*. 173, 4, 488–492. • <http://www.matud.iif.hu/2012/04/12.htm>
- DePaul, Michael – Ramsey, William (eds.) (1998): *Rethinking Intuition*. Rowman and Littlefield, Lanham, 129–141. • <http://books.google.hu/books?id=kOjtQwQoXmkC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>
- Earlenbaugh, Joshua – Molyneux, Bernard (2009): Intuitions Are Inclinations to Believe. *Philosophical Studies*. 145, 89–109. • <http://philpapers.org/archive/EARIAL7.pdf>
- Fehér M. István (2012): A „kerekded kör”, avagy a filozófia nagyságáról és nyomorúságáról. *Magyar Tudomány*. 173, 9, 110. o.
- Kitcher, Philip (2012): *Preludes to Pragmatism*. Oxford University Press, New York
- Kitcher, Philip (2013): *Deaths in Venice*. Columbia University Press, New York, megjelenőben
- Kornblith, Hilary (1998): The Role of Intuition in Philosophical Inquiry. In: DePaul, Michael – Ramsey, William (eds.): *Rethinking Intuition*. Rowman and Littlefield, Lanham, 129–141. • <http://books.google.hu/books?id=kOjtQwQoXmkC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>
- Machery, Edouard – Mallon, R. – Nichols, S. – Stich, S. (2004): Semantics Cross-cultural style. *Cognition*. 92, B1–B12. • <http://www.pitt.edu/~machery/papers/vernon%20publiee.pdf>
- Molnár Gábor (2012): Intuíciók, tapasztalatok és gyakorlati érdekek a filozófiában. *Magyar Tudomány*. 173, 1103. o.
- Nánay Bence (2011): A filozófia és a tudományok – vitaindító. *Magyar Tudomány*. 172, 12, 1493–1498. • <http://www.matud.iif.hu/2011/12/09.htm>
- Nánay Bence (ed.) (2014): The Philosophy of Robert Musil. *The Monist*. In edit. • <http://monist.buffalo.edu/callsforpapers.html#Musil>
- Nemes László (2012): Megismerés és praxis: a filozófia céljai. Válasz Nánay Bence vitaindító írására. *Magyar Tudomány*. 173, 3, 362–366. • <http://www.matud.iif.hu/2012/03/14.htm>
- Nyíri Kristóf (2012): A tudományos filozófia tágabb értelmezése felé. *Magyar Tudomány*, 173, 6, 745–746. • <http://www.matud.iif.hu/2012/06/12.htm>

- Schwendtner Tibor (2012): A fizikus és a filozófus, avagy miért ne helyezzük gyámság alá a filozófiát. *Magyar Tudomány*. 173, 993. o.
- Tözsér János (2012): A filozófia és az intuíciók. *Magyar Tudomány*. 173, 4, 484–487. • <http://www.matud.iif.hu/2012/04/11.htm>

- Vajda Mihály (2012): A filozófus szemérmelensége. Válaszfélé Nánay Bencének. *Magyar Tudomány*. 173, 2, 231–234. • <http://www.matud.iif.hu/2012/02/15.htm>
- Weinberg, Jonathan – Nichols, S. – Stich, S. (2001): Normativity and Epistemic Intuitions. *Philosophical Topics*. 29, 1–2, 429–460. • <http://rucss.rutgers.edu/ArchiveFolder/Research%20Group/Publications/NEI/NEIPT.html>

Pályázati felhívás

GÁBOR DÉNES-DÍJ 2012

Ez évben is meghirdetésre kerül a Gábor Dénes-díj, a civil szféra egyik legnevesebb hazai műszaki alkotói elismerése. A díjjal ez évtől már nemcsak a hazai műszaki és természettudományi felsőoktatás képviselőit, a jelentősebb ágazatok, iparágak kutató-fejlesztő szakembereit kívánjuk elismerni, hanem a határainkon túl élő, magyar származású szakembereket is, akik a villamosenergia-ipar területén az elmúlt öt évben kiemelkedően eredményes mérnöki, kutatói teljesítményt nyújtottak, vagy eredeti felfedezést tettek.

A felterjesztési felhívás és az egyes kategóriákra vonatkozó kiírások a <http://www.novofer.hu/alapitvany/tartalom/menu/76> címen érhetőek el.

A felterjesztések leadási határideje: 2012. október 10.

Amennyiben további információval segíthetjük tájékoztató munkájukat kérem, jelezék e-mailben a barany.alapitvany@novofer.hu, illetve az alapitvany@novofer.hu címen.

Gyulai József
a kuratórium elnöke

Bárány Ernese
sajtómunkatárs